TIKUVCHILIK KASB-HUNAR TA'LIMIDA O'QUVCHILARDA AMALIY KO'NIKMA VA MALAKALARNI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY METODLARI

Sadirova Surayyo Haydar qizi
Zarbdor tuman 2-son texnikumi
suroyosadirova@gmail.com

Annotatsiya. *Maqolada kasb-hunar texnikumlarida tikuvchilik yo'nalishi bo'yicha ta'lim olayotgan o'quvchilarda amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirishning zamonaviy pedagogik metodlari tahlil qilingan. Muallif modul tizimi asosida ta'limni tashkil etish, bosqichma-bosqich o'rgatish va loyihalar metodidan foydalanishning samaradorligini ochib beradi hamda yengil sanoat sohasi uchun raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashda amaliy mashg'ulotlarning o'rnini yoritadi.*

Kalit so'zlar: *tikuvchilik, kasb-hunar ta'limi, amaliy ko'nikma, modul tizimi, loyihalar metodi, demonstratsiya, yengil sanoat.*

Аннотация. *В статье анализируются современные педагогические методы формирования практических умений и навыков у учащихся, обучающихся по швейному направлению в профессиональных техникумах. Автор раскрывает эффективность организации обучения на основе модульной системы, поэтапного обучения и метода проектов, а также роль практических занятий в подготовке конкурентоспособных специалистов для лёгкой промышленности.*

Ключевые слова: *швейное дело, профессиональное образование, практические навыки, модульная система, метод проектов, демонстрация, лёгкая промышленность.*

Abstract. *The article analyzes modern pedagogical methods for forming practical skills and competencies in students studying sewing/tailoring in vocational colleges. The author reveals the effectiveness of organizing training based on the modular system, step-by-step instruction, and the project method, and highlights the role of practical training in preparing competitive specialists for the light industry sector.*

Keywords: *sewing craft, vocational education, practical skills, modular system, project method, demonstration, light industry.*

Kirish.

Yengil sanoat, jumladan tikuvchilik sohasi O‘zbekiston iqtisodiyotining istiqbolli yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, ushbu sohada malakali, amaliy ko‘nikmalarga ega mutaxassislarga bo‘lgan ehtiyoj yildan-yilga ortib bormoqda. Kasb-hunar texnikumlarida tikuvchilik kasbini o‘rgatishning asosiy maqsadi nafaqat nazariy bilim berish, balki o‘quvchida real ishlab chiqarish sharoitiga mos amaliy ko‘nikma va malakalarni shakllantirishdan iboratdir.

Zamonaviy yengil sanoat korxonalari yuqori texnologik jihozlar bilan ta’minlangan bo‘lib, ular kasb egalaridan nafaqat an’anaviy tikuv operatsiyalarini, balki avtomatlashtirilgan uskunalar bilan ishlash, sifat standartlariga rioya qilish va tez o‘zgaruvchan buyurtmalarga moslasha olish qobiliyatini talab qiladi. Bu esa kasb-hunar ta’limi tizimida amaliy tayyorgarlik darajasiga qo‘yiladigan talablarning tobora ortib borishini taqozo etadi.

Ammo amaliyotda ko‘pincha texnik jihozlarning yetarli emasligi, amaliy mashg‘ulotlar uchun ajratilgan vaqtning cheklanganligi, shuningdek an’anaviy “ko‘rsatib — takrorlat” usulining zamonaviy talablarga to‘liq javob bermasligi kabi muammolar kuzatiladi. Bu, o‘z navbatida, amaliy ta’limni tashkil etishning zamonaviy metodlarini izlab topish va joriy etishni taqozo etadi.

Maqolaning maqsadi — tikuvchilik kasb-hunar ta’limida amaliy ko‘nikma va malakalarni shakllantirishning zamonaviy metodik yondashuvlarini tahlil qilish hamda amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism. Tadqiqot jarayonida kasbiy ta’lim standartlari, modul dasturlari va tikuvchilik yo‘nalishidagi amaliy ta’lim tashkil etish tajribasi tahlil qilindi.

1. Amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodik asoslari

Amaliy ko‘nikma — bu nazariy bilimning ongli ravishda, izchil harakatlar orqali amaliyotda qo‘llanilishi natijasida shakllanadigan malakadir. Tikuvchilik kasbida amaliy ko‘nikmalar bosqichma-bosqich, ya’ni oddiy operatsiyalardan (masalan, to‘g‘ri chok tikish) murakkabroq operatsiyalarga (andoza tayyorlash, mahsulotni yig‘ish, sifat nazorati) tomon izchil o‘tish orqali shakllantiriladi.

Didaktik nuqtai nazardan bu jarayon “oddiydan murakkabga”, “nazariyadan amaliyotga” tamoyillariga asoslanadi. Har bir yangi operatsiya avvalgi o‘zlashtirilgan ko‘nikmalar zaminida quriladi, shu sababli o‘qituvchi ta’lim mazmunini rejalashtirishda operatsiyalar ketma-ketligini o‘quvchining tayyorgarlik darajasiga mos ravishda aniq belgilab olishi zarur.

Bunda o‘qituvchining ko‘rsatib o‘rgatish (demonstratsiya) usuli, ya’ni operatsiyani bevosita o‘zi bajarib ko‘rsatishi, so‘ngra o‘quvchining uni mustaqil

takrorlashi va o‘qituvchi tomonidan nazorat qilinishi muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Bu jarayonda xatolarni o‘z vaqtida aniqlash va tuzatish o‘quvchida to‘g‘ri texnologik ko‘nikmalarning mustahkamlanishini ta’minlaydi.

Amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishda takrorlanish tamoyili muhim o‘rin tutadi: bitta operatsiya bir necha marta, turli murakkablikdagi mato namunalarida bajarilishi natijasidagina barqaror malaka shakllanadi. Shu bilan birga, o‘quvchida nafaqat qo‘l harakatlari mahorati, balki mato xususiyatlarini, tikuv mashinasi tuzilishi va ish xavfsizligi qoidalarini bilish kabi bilim komponentlari ham parallel ravishda shakllantirilishi lozim, chunki amaliy ko‘nikma nazariy bilimdan ajralgan holda barqaror bo‘la olmaydi.

2. Modul tizimi asosida amaliy ta’limni tashkil etish

Zamonaviy kasbiy ta’lim standartlari modul tizimiga asoslangan bo‘lib, bu tizimda amaliy mashg‘ulotlar aniq bosqichlarga bo‘linadi: mato va materiallarni tanlash hamda tahlil qilish, andoza (lekalo) tayyorlash, mato ustida belgilash va kesish, tikish texnologiyasi (mashinada tikish operatsiyalari), mahsulotni pardozlash va sifatni nazorat qilish.

Har bir modul yakunida o‘quvchining amaliy tayyorgarligini baholash uchun aniq mezonlar (masalan, chok sifati, o‘lchamlarga mosligi, mahsulotning tashqi ko‘rinishi) belgilanadi. Modul tizimining afzalligi shundaki, u o‘quvchiga o‘z bilim va ko‘nikma darajasini aniq bosqichlar kesimida baholash, zarur hollarda ayrim modulni qayta o‘zlashtirish imkoniyatini beradi.

Modul tizimi, shuningdek, turli darajadagi o‘quvchilar bilan individual ishlash imkonini ham beradi: tezroq o‘zlashtirgan o‘quvchi keyingi modulga o‘tishi, qiyinchilik sezayotgan o‘quvchi esa qo‘shimcha mashq vaqtidan foydalanishi mumkin. Bu yondashuv barcha o‘quvchilarning, ularning individual sur’atidan qat’i nazar, zarur amaliy malakalarni to‘liq egallashini ta’minlashga xizmat qiladi.

3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ularni qo‘llash amaliyoti

Loyihalar metodi tikuvchilik ta’limida yuqori samara beradigan usullardan biridir. Bunda o‘quvchilarga real buyurtma asosida (masalan, milliy liboslar elementlari yoki maktabgacha ta’lim muassasalari uchun forma) mahsulot tayyorlash topshirig‘i beriladi. Bu usul o‘quvchida nafaqat texnik ko‘nikmalarni, balki mas’uliyat, muddatga rioya qilish va mijoz talabini inobatga olish kabi kasbiy sifatlarni ham tarbiyalaydi.

Shuningdek, “mini-korxona” simulyatsiyasi — sinf yoki ustaxonani kichik tikuvchilik korxonasi sifatida tashkil etib, o‘quvchilarga turli lavozimlar (kesuvchi, tikuvchi, sifat nazoratchisi) taqsimlash orqali jamoaviy ish tajribasini shakllantirish samarali hisoblanadi. Zamonaviy avtomatlashtirilgan tikuv mashinalari va

kompyuter dasturlari (andoza tuzish uchun CAD dasturlari) bilan tanishtirish esa o‘quvchini bugungi ishlab chiqarish talablariga moslashtirishga xizmat qiladi.

4. Amaliy ta’lim samaradorligini oshirish yo‘llari

Amaliy mashg‘ulotlar samaradorligini oshirishning muhim sharti — o‘quv ustaxonasini zamonaviy jihozlar, xilma-xil mato namunalari va ko‘rgazmali qurollar bilan ta’minlashdir. Bundan tashqari, har bir o‘quvchiga individual yondashuv, uning qo‘l harakati koordinatsiyasi va o‘zlashtirish sur’atidagi farqlarni hisobga olgan holda qo‘shimcha mashqlar tayinlash muhim ahamiyatga ega.

Amaliy baholashda nafaqat tayyor mahsulotning sifatini, balki o‘quvchining texnologik jarayonga rioya qilishi, mehnat xavfsizligi qoidalarini bilishi va vaqtdan unumli foydalanishi kabi mezonlarni ham hisobga olish tavsiya etiladi. Ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikda amaliyot o‘tkazish, o‘quvchilarni haqiqiy ishlab chiqarish muhiti bilan tanishtirishning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi.

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, yuqorida sanab o‘tilgan metodlarni izchil qo‘llagan o‘quvchilar bitiruv malakaviy ishini bajarish jarayonida ham, ishlab chiqarish korxonalaridagi dastlabki amaliyot davrida ham ancha ishonchli va mustaqil harakat qiladilar. Bu esa amaliy ta’limga qaratilgan zamonaviy metodik yondashuvlarning bitiruvchilar raqobatbardoshligini oshirishdagi bevosita hissasini tasdiqlaydi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tikuvchilik kasb-hunar ta’limida amaliy ko‘nikma va malakalarni shakllantirish bosqichma-bosqich, modul tizimiga asoslangan va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o‘zida mujassam etgan yondashuvni talab etadi.

O‘qituvchilarga tavsiya etiladiki, amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etishda demonstratsiya usulini loyihalar metodi va mini-korxona simulyatsiyasi bilan uyg‘unlashtirish, shuningdek zamonaviy texnik vositalardan foydalanish orqali o‘quvchilarni ishlab chiqarish sharoitiga yaqinlashtirish maqsadga muvofiqdir. Bu esa bitiruvchilarning mehnat bozorida raqobatbardosh bo‘lishini ta’minlaydi.

Kelgusida ushbu yo‘nalishdagi tadqiqotlarni tikuvchilik kasbiga oid modul dasturlarini zamonaviy CAD/CAM texnologiyalari asosida takomillashtirish, shuningdek ishlab chiqarish korxonalari bilan uzluksiz amaliyot tizimini yo‘lga qo‘yish masalalarini chuqurroq o‘rganish yo‘nalishida davom ettirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – 464 b.

3. Rasulova N. Tikuvchilik texnologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019. – 288 b.

4. Abdullayev T. Kasb-hunar ta’limida modul texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 164 b.

5. Yusupova M. Yengil sanoat kasblariga o‘qitishning amaliy asoslari. – Toshkent: Ma’rifat, 2018. – 212 b.

6. Sodiqova G. Kasbiy amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishda loyihalar metodi // Kasb-hunar ta’limi jurnali. – 2023. – №1. – B. 27–33.